

ka prek kritične točke do posledic in poti iz krize. Vse je povezano z grafičnimi predstavitvami, ki služijo kot dopolnilo pri raziskavi. Učenci so razdeljeni v tri skupine glede na naravne nesreče: skupina za vulkane in potrese, skupina za snežne in zemeljske plazove in skupina za sušo. Vsaka skupina ima svoje polje raziskave, svoj projekt in svoje rezultate. Kompleksnost dela učencev je prikaz naravnih nesreč po svetu v razvojnoposledični obliki. Učenci spoznajo, da so v naravi nesreče del pokrajine, ki se neprestano spreminja. Zavzemajo svoje kritično stališče do proučevanja naravnih nesreč in ugotavljajo, da je znanje o naravnih nesrečah nujno, kajti le to vodi k učinkovitejšemu boju z njimi.

POLOŽAJ GEOGRAFIJE V GIMNAZIJSKEM PROGRAMU

Vili Podgoršek

K temu, da sem na papir prelił nekaj mojih razmišljanj o položaju predmeta Geografija v gimnazijskem programu, me je spodbudilo pismo kolegice Branke Gabrenja Müller v prvi številki Geografskega obzornika, letnik 42. Pridružujem se njenim ugotovitvam o slabem položaju predmeta Geografija v srednjih šolah, ustavil pa bi se samo pri gimnazijskem programu. Zakaj se je geografija znašla v takšnem položaju, oziroma kdo je temu največ prispeval, tukaj ne bi razpravljaj, ker bi se samo vneli spori med samimi geografi, k izboljšanju položaja geografije v srednjih šolah pa ne bi prispevalo posebno veliko. Na temelju geografskih učbenikov, ki smo jih še pred kakšnim letom uporabljali v srednjih šolah, si boljšega položaja ni mogla prislužiti. V mislih imam predvsem učbenik »Države v razvoju in razvite države«, ki na 91 straneh prinaša toliko učne snovi, kot se je sedaj predela v okviru Regionalne geografije sveta v nekaj šolskih urah. O primernosti same kakovosti vsebin v učbeniku ne bi razpravljaj. Kot geografi si moramo priznati, da s takšnim učbenikom resnično ni bilo mogoče doseči več, pa čeprav so bili tisti, ki so večjemu obsegu geografije nasprotovali, geografsko slabo podučeni. Omenjeni učbenik je bil namreč namenjen vrsti programom, med drugim naravoslovnim in družboslovnim šolam, iz katerih so v glavnem izšle sedanje gimnazije.

Glede položaja geografije v gimnazijskih programih v ostalih državah pa bi omenil Hrvaško, kjer ima geografija položaj predmeta z nacionalnim pome-

nom in se zato poučuje v vseh štirih letnikih. Na okrogli mizi ob tekmovanju iz dela občje geografije, ki je bilo letos spomladi v Rovinju, je dr. Mate Matas s hrvaškega ministrstva za šolstvo lepo predstavil prisotnost predmeta Geografija v različnih srednjih šolskih programih in utemeljil takšen pomen.

Pri nas se svetovalci za geografijo z Zavodov za šolstvo in šport že nekaj časa ukvarjajo s problemom, kako štiri zaključne celote geografije (Obča geografija, Geografske značilnosti sveta, Geografske značilnosti Evrope in Geografske značilnosti Slovenije) razporediti v tri letnike. Za štiri enote so se jim dale na razpolago tri »vreče«, v katere morajo sedaj strpati vse. Naloga ne more biti uspešna brez čarovniških trikov, mislim pa, da smo z magijo na šolah že opravili.

Predlagam, da se čimprej uvede geografijo v vse štiri letnike gimnazijskega programa. V prvem letniku naj ostane občja geografija, v naslednjih treh letnikih pa se razporedi vsebina v skladu s pristopom od daljnega k bližnjemu, kar zagovarjajo številni avtorji, ki se bolj podrobno ukvarjajo z didaktiko geografije. V četrtem letniku bi tako dijaki spoznali geografske značilnosti Slovenije, tisti, ki pa bodo ta predmet izbrali za maturo, pa bi pridobili še kakšno dodatno uro na teden iz izbirnih vsebin.

V tem trenutku ne vem, koliko gimnazijskih maturantov je letos delalo maturo iz geografije, dejstvo pa je, da ostali tega predmeta v četrtem letniku, ki predstavlja nekakšen vrhunec srednješolskega izobraževanja, niso imeli. Ker postopoma prihajamo do kakovostnejših geografskih učbenikov, predvsem pa do obsežnejših, bo potrebno začeti iskati drugačen, to je boljši položaj geografije v gimnazijskem programu.

Kolegom geografom širom po Sloveniji se oproščam, da sem se ustavil samo pri položaju geografije v gimnazijskem programu, istočasno pa jih pozivam, da tudi sami vzamejo pero v roke in svoja razmišljanja sporočijo.

KRAJEVNI LEKSIKON SLOVENIJE

Milan Natek

Novi Krajevni leksikon Slovenije so zasnovali, pripravili in uredili Milan Orožen Adamič, Drago Perko in Drago Kladnik, izdala in založila pa DZS, d. d. v Ljubljani leta 1995 na 638 straneh formata 27 krat 36,5 cm.

Pregledna strokovna dela (npr. priročniki, slovarji, leksikoni, enciklopedije idr.) imajo posebno privlačno moč na Slovenskem. To se kaže med drugim v visokih nakladah in ponatisih. Nasploh velja slovenski človek za hvaležnega in izbirčnega naročnika oziroma kupca strokovnih knjig z najrazličnejših področij. V tem se kaže njegova nepotešena sla po spoznavanju in sprejemanju novega védenja in znanja, po odkrivanju in razumevanju utripa vsakdanjega življenja in sploh po objektivnem in kar se da celostnem spremljanju in dožemanju dogodkov v okolju, v katerem dela in živi. To so tiste temeljne značilnosti, ki usmerjajo ljudi ali vsaj posamezne (izbrane) sloje prebivalstva k iskanju svojih »korenin«, ki so globoko zasidrane in vraščene v prenekaterih pokrajinskih značilnostih, pa v preteklih gospodarskih, socialnih, kulturnozgodovinskih in drugih razmerah. V vsem tem je nakopičena tista vznemirljiva in ne povsem racionalno razložena preteklost, ki je v človekovi podzavesti in je vsaj posredno prisotna pri premikih in usmeritvah družbenosocialnega razvoja in civilizacijskega napredka.

Krajevni leksikon je posebna zvrst strokovnega dela. Predstavlja sintezo številnih drobnih, regionalnogeografskih in domoznanskih členitev in obravnava posameznih območij. Naselja z vsemi svojimi tipičnimi sestavinami in razpoznavnimi funkcijami so postavljena v ospredje prikaza oziroma obravnave. Obča geografska lega in (mikro)položaj kraja v pokrajini z vsemi značilnimi in samosvojimi obeležji so tiste pokrajinske oznake, ki dajejo in odmerjajo vsakemu posameznemu naselju povsem konkretno veljavo in namembnost v okolju. Vloga in pomen naselja v pokrajini nista opredeljena enkrat za vselej, temveč se spreminjata in prilagajata vsakokratnim družbenogospodarskim spremembam, ki so zajele širša območja. Tudi zato je potrebno in koristno, da dobivamo pogostejši vpogled v naselbinsko omrežje, v spremenjen položaj posameznih krajev in njihovo funkcionalno vraščenost v temeljni pokrajinski sistem.

Podoba je, da so se tega zavedali tudi snovalci, pripravljalci in uredniki novega Krajevenga leksikona Slovenije (v nadaljevanju KLS), ki je pred nami. Njihov osnovni namen je bil predstaviti današnjo, najnovejšo podobo slovenskih naselij, obenem pa vsaj posredno opozoriti na tiste spremembe, ki so neposredno vplivale na funkcionalno in fiziognomsko preobrazbo naših krajev. Ob pregledovanju KLS se utrjuje spoznanje, da je tudi najnovejša knjiga o

naših krajih primerljiva s prejšnjimi tovrstnimi deli (npr. Krajevni leksikon Dravske banovine, Ljubljana 1937; Krajevni leksikon Slovenije I. do IV., Ljubljana 1968–1980), pa čeprav je zasnovan na sodobnih pogledih vloge in pomena naselij v regionalnopolkrajinski strukturi. Brez dvoma je tudi prikaz vseh 5981 naselij z vsemi njihovimi relevantnimi geografskimi, gospodarskimi, družbenosocialnimi, zgodovinskimi, umetnostnimi in drugimi oznakami ter s spremljajočimi dopolnitvami v eni sami knjigi narekoval dolžino vsakega posameznega gesla. Ta so namenjena karakterističnim opisom vsakega posameznega kraja.

Vsebinska zasnova novega KLS prinaša v priverjavi s starejšimi nekaj novosti. Te izhajajo in so utemeljene ne samo s številnimi novejšimi geografskimi in drugimi dognanji s področja naše naselbinske kulture, temveč tudi z uveljavitvijo in možnostmi uporabe nove raziskovalne metodologije, ki je podprta s čedalje očitnejšim uveljavljanjem računalniške tehnologije, in sicer tudi na področju temeljnih geografskih raziskav. Vse to je omogočilo sestavljalcem in urednikom, da so vključili v delo, ki je tudi ilustrativno bogato in prikupno opremljeno, številne dopolnitve. Z njimi in s spremljajočim besedilom je mogoče zaznati vsakdanji utrip krajev in opredeliti njihovo pokrajinsko razsežnost.

Spremono besedilo k izdaji KLS je napisal M. Kováč, organizacijski urednik DZS, medtem ko M. Orožen Adamič predstavlja njegovo celostno vsebinsko zasnovo in organizacijsko izpeljavo ter uredniško delavo. D. Perko v daljšem in preglednem prispevku prikazuje razporeditev in sestavo prebivalstva ter naselij, in sicer po makroregijah, nadmorski višini, gostoti, ekspoziciji, velikosti naselij itd. V. Drozg nazorno razčlenjuje oblike poselitve na Slovenskem. Predstavljene so geografske značilnosti kmečkih naselij in njihovi tipi, pa suburbana in urbana naselja ter mesta.

Za koristnimi in potrebnimi uvodnimi pojasnjevalnimi prispevki, ki nakazujejo prenekatero sodobno geografsko problematiko Slovenije in njenih pokrajin, je obsežen razdelek z naslovom Zemljevidi (strani 24 do 64). Uvodoma je objavljen zemljevid Naravnogeografske regije Slovenije. Izdelan je bil na osnovi podrobnejše regionalizacije naše države, ki so jo bili opravili I. Gams, D. Kladnik in M. Orožen Adamič. Karto s 94 regijami – pokrajinami (6 makroregij, 60 mezoregij in 40 mikro in submikroregij), ki je prva tako podrobna členitev slovenskega ozem-

lja, sta izdelala M. Orožen Adamič in D. Perko s sodelavci Geografskega inštituta ZRC SAZU. Sledijo barvne tematske karte v merilu 1:100.000, ki so bile v celoti izdelane v digitalni obliki. Osnova, prikaz reliefa, ki je z barvno lestvico razčlenjen v 22 višinskih pasov, je bila pripravljena na podlagi stometrskga digitalnega modela reliefa Geodetske uprave Republike Slovenije in dopolnjena z več kot 4000 podatki državnih kart (v merilu 1:5000 ali 1:10.000). Na kartah so označene lokacije vseh 5981 obravnavanih naselij, njihova velikost po številu prebivalcev, osnovno hidrografska in prometno omrežje, vodne površine, letališča, nadmorske višine pomembnejših vrhov. Poleg tega so na zemljevidih odtisnjeni simboli fotoaparatorov, ki opozarjajo na fotografijo naselja. Fotografija je nazorna dopolnitev predstavitve kraja.

Osrednji del KLS (Besedilo in slike, strani od 65 do 448) je namenjen predstavitvi naših krajev. Predstavljena in opisana so po abecednem zaporedju. Opis vsakega naselja je sestavljen iz dveh delov. V prvem so podane njegove »osebne« karakteristike. Za imenom kraja sta v oklepaju navedena njegov položaj oziroma Gauß-Krügerjevi koordinati njegove lege na zemljevidu in njegova zaporedna, identifikacijska številka, ki je odtisnjena tudi na desnem robu preglednice s statistično dokumentacijo. Sledi mestniška (lokativna) oblika imena naselja z ustreznim predlogom, v oklepaju pa je tudi srednja višina kraja. Za vsak kraj je navedena njegova pridevniška izpeljanka in množinska oblika imena za prebivalstvo; v oklepaju pa je zapisano število stalnih prebivalcev ob zadnjem popisu leta 1991.

V drugem delu so nakazani geografski, gospodarski, socialni, zgodovinski in drugi vidiki in značilnosti krajev. Zarisana sta njegova geografska lega in pokrajinska pripadnost, predstavljeni so posamezni sestavni deli (zaselki) kraja, njegova (predvsem) današnja gospodarska struktura, infrastrukturna opremljenost in funkcija v pokrajini. Naznačeni so tisti zgodovinski podatki, ki so trajno zarisani v fizionomski strukturi kraja, ali pa so imeli širšo pokrajinsko veljavo. Ob sklepu so navedeni nekateri znani in znameniti Slovenci in drugi, ki so kakorkoli povezani s posameznim krajem.

Zadnji del knjige (Preglednice, strani od 449 do 638), je namenjen izbranim statističnim podatkom. Za vsako naselje je na razpolago največ 45 podatkov, ki jih moremo strniti v nekaj vsebinskih sklopov, kot so: geografska lega in položaj (naravnogeograf-

ska regija, spodnja, srednja in zgornja nadmorska višina), upravno-politična členitev (pripadnost dose-danji in novi občini, občinsko središče, funkcionalna in ulična členitev krajev ter njihova infrastruktura opremljenost). Demografska statistika prinaša podatke o številu prebivalcev za sedem izbranih popisnih obdobjih (1869, 1890, 1931, 1961, 1971, 1981 in 1991), prikazuje intenziteto rasti števila prebivalcev v obdobju od 1931 do 1961 in od 1961 do 1991 ter zaposlitveno strukturo po osnovnih panogah dejavnosti. Skratka, za vsako naselje je na razpolago kopica temeljnih podatkov, ki ne služijo samo za najrazličnejše primerjave med kraji, temveč predstavljajo tisto osnovno in minimalno gradivo za kakršnokoli samostojno razglabljanje in prikazovanje njihovih razvojnih teženj in dosedanjih družbenogospodarskih usmeritev. Na zadnjih dveh straneh so predstavljene vse današnje občine z osnovnimi prebivalstvenimi podatki za zadnjih stoddvajset let.

Med novostmi KLS je tudi ta, da je opremljen s 492 barvnimi fotografijami pomembnejših in značilnih naselij ter s 7 barvnimi tematskimi kartami. Urednik slikovnega gradiva je bil M. Pavšek, ki je skupaj z D. Kladnikom sestavil besedilo k slikam.

Najnovejši KLS je pomembno in dragoceno temeljno delo, ki ponuja osnovne in najrazličnejše informacije o vseh naših naseljih, njihovem razvoju in njihovi funkcionalni razčlenjenosti ter vpetosti tako v ožji kakor tudi v širši pokrajinski sistem. Delo, ki je plod večletnega zavzetega in načrtnega dela številnih sodelavcev, združenih okrog ožjega uredniškega in redakcijskega kolegija (M. Orožen Adamič, D. Perko in D. Kladnik), je dokaz pomembne znanstvenostrokove vloge in kulturnoizobraževalnega poslanstva današnje geografije na Slovenskem. V knjigi, ki je izšla na sam predvečer našega državnega praznika – Dneva državnosti in ob petdesetletnici DZS, so združeni ustvarjalna zavzetost, organizacijska sposobnost, sodobna tehnološka razgledanost po tisku, privlačna likovna (grafična) opremljenost, predvsem pa poznavanje in razumevanje knjižotrhskih želja in potreb. Zato sem prepričan, da predstavljeno delo ni ne prvo in ne zadnje, in da bodo v naslednjih letih nova dela polnila naše knjižne police in razveseljevala bralce in zadovoljne uporabnike. Tudi v tem je eno izmed trdnih zagotovil, da opravlja slovenska geografija svoje temeljno poslanstvo in si z njim zagotavlja trdnjšo osnovo za svoj nadaljnji in vsestranski razmah.